

REDACȚIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi uțea Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concure, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:

PENTRU

AUSTRO-UNGARIA:

Pe un an: 10 cor.

Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI

STRĂINĂȚATE:

Pe un an 14 franci.

Pe 1/2 an 7 franci.

Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Cuvântarea

P. S. Sale D-lui Episcop diecezan Ioan I. Papp, rostită
la deschiderea Sinodului eparhial din anul 1907.*„Hristos a înviat“**Domnilor deputați!*

Bucurie mai rară cuprinde sufletul unui părinte, când în greul vieții zilnice, provocat de împrejurări neatârătoare dela putința și voința lui, și când sub povara celor mai serioase îngrijiri de viitorul casei și familiei sale, se vede deodată încunjurat de fiii săi iubiți, cari dând ascultare glasului părintesc, au grăbit din apropiere și depărtare la căminul părintesc cu scopul curat și dorința ferbinte, ca prin prezența lor să-l înfrățescă, să-i mângăie și convingă pre părințele lor, că nu este singur atunci, când vorbă este de delăturarea îngrijirilor, de împărțirea răspunderii, și de procurarea mijloacelor pentru provederea trebuințelor zilnice ordinare și a celor extraordinare, impusă lui și respective familiei lui de spiritul dominant.

O asemenea bucurie mai rară cuprinde și sufletul meu în aceasta zi de praznic al sinodalității bisericei noastre, când după intervalul unui an sinodal, Vă văd, Dlor deputați, adunați iarăși în jurul meu aici la locul reședinței episcopoești, întocmai cum se adună fiii la căminul părintesc.

Bucuria și mângăierea mea și află motivul nu numai în faptul, că după un atare interval ne putem saluta împrumutat de norocoasa revedere, dar deosebit pentru aceea, că am convingerea firmă, că amăsurat indemnului inimei curate și a angajamentului primit dela alegătorii D-voastră, ați venit și acum cu dorul ferbinte de a mă spriginți și prin conlucrarea în înțelegere și dragoste frățască a mă ajutată în nizuințele mele privitoare la întărirea și dezvoltarea instituțiunii noastre sfinte, a bisericei noastre naționale, căreia tocmai sinodalitatea ei este chemată să-i deie putere de ezistență și viață și să-i fie scut de apărare și ocrotire între toate împrejurările vieții.

De aceea, văzându-vă adunați în jurul meu, vă întimpin cu toată bucuria și vă salut din inimă cu salutul creștinesc „Hristos a înviat“.

Vă salut și mă bucur de prezența Dlor-voastră, Dlor deputați, deosebi acum, când nu numai avem să ne dăm seamă de situația în care ne aflăm, dar avem datorința deosebită de a ne cugetă cu multă seriozitate și a cumpeni cu multă înțelepciune și precauțiune celea ce avem de urmat, ca astfel în fața situației grele, să aflăm acel punct de mănecare, pe care purcezând, să putem da seamă posterității de conzecințele procedurii noastre.

Se știe adecă, că guvernul actual de stat a reluat firul început de Guvernul de mai nainte, relativ la reformarea învățământului în școlile populare peste tot; și deosebi se știe aceea, că Ex. Sa Dl conte Apponyi, actualul ministru de culte și învățământ, a prezentat Dietei Țării un proiect relativ la regularea raportului de drept al școlilor noastre elementare confesionale și la regularea respective ameliorarea salarelor învățătorilor nostri dela atari școli.

Proiectul de sub întrebare întocmai cași proiectul prezentat de guvernul din 1904, atingând în mod jignitor și vătămător drepturile autonome ale bisericei noastre, Ex. Sa Domnul Mitropolit al nostru, de loc după aparițiunea acelui proiect, în conțelegere cu episcopii sufragani, a chemat la reședința sa Consistorul mitropolitan, care a elaborat o reprezentațiune, pe care la însărcinarea acelui Prea venerat Consistor, episcopatul nostru a prezentat-o Dlu ministru de rezort în persoană, cerând și cu cuvântul luarea acelui proiect dela ordinea zilei și prelucrarea lui de nou cu ascultarea autorităților confesiunilor susținătoare de școli, și respective ștergerea eventual mitigarea acelor dispozițiuni din proiect, cari vatămă drepturile autonome ale bisericei noastre.

Reprezentațiunea de sub întrebare, carea pe calea sa, se va prezentă la timpul său Măritului nostru Congres național, a rămas fără efectul dorit, și după ce proiectul a trecut prin Dieta țării cu puține modificări, unele mai molcomitoare, altele mai asprite decât cum erau în textul proiectului prezentat, acesta a fost înaintat

Casei de sus, unde în zilele de pertractare s'a prezentat și episcopatul nostru și-a luat poziția de apărare a drepturilor bisericii noastre jignite și știrbite prin acel proiect.

Deși în punctul de apărare atât coreligionarii, cât și connaționalii noștri au observat o ținută unitară cu noi, dar numărul nostru total a fost prea mic și argumentele noastre prea puțin socotite pentru a împedeca curentul pornit de puterea spiritului dominant și sprijinit de numărul cel mare al membrilor conduși de dorul realizării idealului ce transpiră din litera și spiritul acelui proiect.

Deși astfel episcopatul nostru, în deplină cunoștință a dreptului ce-i compete și a datorinței ce-i impune chemarea și poziția sa în biserică și stat, — și-au ridicat glasul său; deși astfel avem liniștea conștiinței, că ne-am făcut după putință, dar cu toată căldura inimei datorința de a apăra interesele bisericii noastre față de dispozițiunile gravamenoase din acel proiect: Ne-am întors totuși dela locul de apărare cu sufletul mâhnit și cuprins de celea mai serioase îngrijiri pentru soarta viitoare a școlilor noastre confesionale, și astfel și pentru creșterea religioasă-morală și culturală a credincioșilor noștri, cari formează bază de ezistență și puterea de viață și dezvoltare a bisericii noastre pe bazele ei naturale și pozitive asecurate în sfințele ei canoane și în legile fundamentale ale statului.

Îngrijirea de soarta școalelor noastre confesionale este și trebuie să ne fie mare nu de aceea, că proiectul de sub întrebare va deveni în curând lege sancționată, ci îngrijirea noastră își are baza ei în faptul, că pentru susținerea acestor școli cu caracterul lor confesional, ni-să cer jertfe nouă și mari, pe cari poporul nostru nu le poate suportă, căci nu sunt în proporție cu starea lui materială și culturală.

Și îngrijirea noastră crește nu numai prin faptul, că dieceza încă nu dispune de capitale ori fonduri, din venitul cărora să poată acoperi măcar o parte a trebuințelor ivite, dar crește și prin aceea, că nu putem prevedea greutățile ce ni-se pot face prin dispozițiunile speciale relative la executarea legii și cu atât mai puțin putem prevedea conzecințele reflectării la ajutorul de stat pus în prospect.

Este cu adevărat grea situația în care am ajuns, dar oricât de grea ni-să prezintă ea, noi nu desnădăjduim, ci din contră avem credința în Dumnezeu, avem aceasta anghiră tare și neclătită, care a fost scutul și limanul părinților noștri între toate împrejurările vieții, și este tăria și mângăierea noastră astăzi. Pe baza acestei credințe deci, să ne întărim în speranța, că deși episcopatului nostru nu i-a succes

a mitiga dispozițiunile, cari le-am aflat jignitoare pentru interesele bisericii noastre, dar Dumnezeu, care dispune și conduce soarta indivizilor și a popoarelor, va determina voința Înaltului guvern astfel, că întru executarea și aplicarea legii să ia atari măsuri, prin cari să ne convingă, că prin proiectul de sub întrebare nu urmărește alt scop, decât luminarea și deșteptarea cetățenilor și prin luminare și deșteptare, ajungerea lor la o stare mai mulțumită și la cinstea ce-i compete unui popor de ordine cum este poporul nostru, care prin ascultarea și susținerea sa tradițională față de legi și stăpânire, au dovedit în tot trecutul său, că este nu numai element de ordine, dar este popor cu credință, cu dragoste și alipire cătră stat și cătră patrie, întocmai cași cătră biserică și neamul său.

O altă împrejurare, care ne face îngrijiri mai serioasă este și aceea, că în districtul Conzistorului orădan avem o mulțime de parohii, cari stau vacante de zeci de ani și pentru cari, deși la ordinul nostru special, Conzistorul concernent a dispus și s'au și publicat concursurile, acelea totuși nu s'au putut îndeplini din lipsa de reflectanți, pentru că contingentul ce-l dă institutul nostru abia este suficient pentru provederea numărului parohiilor, câte vin vacante an de an prin moarte și strămutare.

Am atins aceste 2 momente, pentruca Ven. Sinod, luând cunoștință de ele, să combineze modalitatea procederei ulterioare.

Dintre alte afaceri mai importante, de cari chemat este să se ocupe Ven. Sinod în sesiunea sa actuală, ating aci cumpărarea unui domeniu de 1275 jugere catastrale în comuna Sânpetru-Sârbesc și a altui domeniu mai mic de 800 jugere socotite cu 1100○□ din comuna Cermeiu, cumpărate ambele pentru dieceză, carea ca atare, nu are astăzi decât fondul general stător din pretenziuni cu puțină speranță de încasare și care și altcum este angajat la edificarea localităților conzistoriale.

La cumpărarea ambelor acestor domenii, întâmplată de altcum cu vot nominal unanim al tuturor participanților la ședința plenară, Conzistorul nostru a fost îndemnat și condus nu numai de dorința urmărită de zeci de ani, ca să asigure întregitatea capitalelor fondurilor diecezane pentru toate timpurile prin investirea lor în realități, dar și de dorința, că dieceza ca atare, măcar și numai după un anumit period de ani, să devină în posesiunea unei averi, din acărei venit să poată prevedea diferitele trebuințe culturale și religioase-morale ale bisericii.

Poate, că deocamdată să nu ne aflăm socoteala de rentabilitate în măsura combinată,

un lucru însă nu-l putem nesocoti, că corporațiunile morale numai cu greu pot ajunge la cumpărarea de atari realități. Consistorul a avut deci în vedere și faptul, că prețul pământului s'a urcat și se urcă mereu și în fine, că pot veni vremuri, când dieceza ca corporațiune morală, și astfel mână moartă, să nu mai aibă dreptul de a cumpăra atari realități.

Față de toate aceste cred să ating și faptul îmbucurător, că în timpul dela sesiunea anului trecut până acum, s'a reparat și sfințit catedrala noastră și s'a predat destinațiunii sale.

De încheiere trebuie să ating necesitatea arzătoare, ca încă în sesiunea sinodală de acum să se studieze temeinic suma venitelor fondurilor diecezane, ca astfel să ne putem orienta în privința susținerii școlii de fete, care reclamă mari sacrificii, și totodată să constatăm posibilitatea, să aflăm modalitatea și măsura de ameliorare a lefilor funcționarilor dela administrațiunea centrală și a profesorilor dela institutul nostru ped.-teol., acăror condițiuni de traiu s'a îngreoiat prin scumpetea ce crește progresiv în acest oraș, deosebi în cei din urmă trei ani.

Dar studiarea izvoarelor de venit ale fondurilor diecezane o reclamă deosebi necesitatea imperativă de a sporii și deplini catedrele de profesori la institutul nostru ped.-teol., ca astfel prin înmulțirea lor, învățământul să se poată predă mai corăspunzător trebuințelor vieții de acum și acelor ce se vor desvolda în viitor.

După toate acestea, renoind și aici rugăciunile din sfânta biserică, prin cari am cerut și cerem darul și binecuvântarea lui Dumnezeu asupra noastră și asupra conzultărilor și lucrărilor noastre, declar sesiunea ordinară a Sinodului nostru eparhial pentru anul 1907 de deschisă.

Vorbirea

Prea S. Sale Domnului Ioan J. Papp,
Episcopul Aradului,

ținută la 8 Mai n. în Casa Magnaților față cu proiectul ministrului Apponyi.

Excelența Ta D-le președinte!

Ilustrilor Domni magnați!

Deși antevorbitorul, Exc. Sa dl mitropolit Ioan Meșianu a dat expresiune cătorva din grătaminele bisericeii gr. or. române din patrie față cu proiectul dela ordinea zilei, îmi iau voie a ridică și eu cuvântul, nu numai pentru asprijini întru toate vederile și expunerile sale, dar

și pentru a arătă, că acest proiect și din alte privințe este jignitor intereselor bisericeii noastre și nu promovează nici interesele bine pricepute ale statului nostru ungar, față de cari interese noi nu putem rămâne indiferenți.

De aceea, când îmi ridic cuvântul meu la acest obiect, o fac aceasta nu numai ca și arhiereul unei bisericeii creștine recunoscute în stat, dar o fac și ca cetățean al statului ungar, caremi iubesc patria și doresc întărirea și prosperarea ei pe baze solide de drept întocmai, precum doresc existența și prosperarea bisericeii mele naționale și a instituțiunilor ei religioase, morale și culturale.

Când însă noi reprezentanții confesiunilor ne prezentăm aici pentru apărarea drepturilor bisericeilor noastre, drepturi garantate în legile fundamentale ale statului, trebuie să accentuăm înainte de toate greutatea situației, ce ni-s'a creat nu numai prin motivarea, care a servit de punct de mănecare la redactarea și prezentarea proiectului, dar și prin aceea, că proiectul s'a lucrat și prezentat dietei fără conlucrarea și respective ascultarea confesiunilor, ca și susținătoare de școli și astfel și fără ascultarea bisericeii noastre române, care prin școala ei confesională a ținut și țineste a deșteptă în credincioșii ei voia și darul după lumină și învățatură, și prin învățatură ajungerea la o mai bună stare materială și socială ca astfel să poată trăi îndestulați și să se simtă bine în patria lor.

Dacă prin regularea raportului de drept al școlilor confesionale n'a avut înaltul guvern alta în vedere, decât adevăratul scop al școlii elementare, adică propunerea mai cu succes a obiectelor de învățământ și astfel și a limbei maghiare; dacă prin urcarea salariilor învățătoresții dela școlile susținute de confesiuni n'a urmărit înaltul guvern alt scop, decât remunerarea serviciilor, ce învățătorii confesionali și comunali le prestau națiunii și patriei pe terenul instrucțiunii, aceasta se putea și trebuia făcută fără vătămarea drepturilor autonome ale confesiunilor, și fără a provoca atâta amarăciune și îngrijire în comunități și în confesiunile interesate, cât a provocat proiectul de sub întrebare.

Vătămarea confesiunilor se începe cu însuși punctul de mănecare, ce transpiră atât din textul, cât și din motivarea proiectului de sub întrebare.

Precum înțeleg eu lucrul, existența ori neexistența școlilor confesionale nu se face pendentă dela măsura cum satisface ea scopului școlii elementare în genere, ci numai și numai dela gradul în care s'a ajuns și respective se va ajunge învățarea limbei maghiare în asemenea școli. De aci începând s'a tras ca și concluziune sentința de a încheie respective a statifică toate acelea școli susținute de confesiuni, în cari învățarea

limbei maghiare nu a ajuns respective nu ar ajunge măsura pretinsă, iar aceasta concluziune și judecata se pare enunțată pe presupunerea de tot greșită, că atari școli de aceea nu arată progresul așteptat în limba maghiară, că ar avea averziune către aceasta limbă, ori că ar urmări tendințe contrare statului.

Nu știu, școlile cărei confesiuni s'au avut special în vedere la enunțarea acestei sentințe unilaterale dar foarte vătămătoare pentru respectiva confesiune, dacă însă atari presupuneri și concluziuni s'ar referi și la școlile bisericești noastre gr. or. române, trebuie să-mi ridic glasul meu și în numele adevărului și al dreptății să protestez cu toată puterea cuvântului contra unor atari presupuneri și contra concluziunilor trase din ele.

Trebuie să protestez de aceea, că după credința și experiența mea, atari presupuneri și concluziuni sunt lipsite de orice temei real și pentru că pe asemenea presupuneri se vatămă unul dintre cele mai curate și gingașe sentimente ale credincioșilor și ale autorității bisericești noastre, sentimentul alipirei și a împlinirii datorinței față de patria noastră iubită, iar prin concluziunile trase din asemenea presupuneri, pe lângă multe alte drepturi autonome se atacă și unul dintre cele mai cardinale drepturi ale bisericești noastre, dreptul de a învăța credincioșii în limba lor maternă și a-i crește în spiritul evangheliei creștine.

Și trebuie să protestez contra unor asemenea presupuneri și concluziuni îndeosebi și din motivul, că biserica noastră atunci, când s'a angajat a înființa școala sa confesională și când spre susținerea și dezvoltarea acesteia în tot cursul timpului a adus și aduce cele mai mari jertfe materiale, n'a avut și n'are în vedere numai exercitarea drepturilor sale naturale și pozitive garantate în canoanele sale bisericești și legile fundamentale ale statului, dar a avut și are în vedere și misiunea sa nobilă și datorința patriotică de a crește și a face din credincioșii să-i creștini buni, oameni morali religioși și cetățeni cu caracter și credincioși patriei.

Și când biserica noastră prin școala ei confesională a adus și aduce atâtea jertfe pe altarul creșterii populare, o face aceasta din convingerea curată, că creșterea religioasă morală dată de biserică este un factor principal fără de care nici nu se poate închipui dorita dezvoltare a vieții sociale unitare într'un stat constător din populațiuni, confesiuni și limbi diferite cum este și statul nostru ungar, a adus atari jertfe cu școala sa confesională, o face din convingere curată, că cultura religioasă morală, factorul indispensabil este unicul factor, care poate face posibilă apropierea și înțelegerea împrumutată a cetățenilor de diferite limbi și confesiuni; ea unica poate promova toleranța confesională și iubirea dea-

proapelui, și numai cultura religioasă morală dată de biserică poate deșteptă și promova lucrarea armonică productivă a indivizilor și a corporațiunilor atât spre atingerea scopurilor lor personale, cât și prin atingerea scopului celui mare, care trebuie să-l avem cu toții în vedere, adică unitatea în simțăminte și dorințele de a promova pacea internă în biserică și în statul al cărui fii și cetățeni suntem.

Când confesiunile din statul nostru urmăresc asemenea tendințe nobile și demne de o biserică creștină, când adică deodată cu creșterea credincioșilor în spirit creștinesc tind și la dezvoltarea sentimentelor lor patriotice; când este știut, că numai acestei creșteri este de a se mulțumi roadele bune înțelegeri ce există azi între confesiunile din patrie, accentuată și recunoscută de însuși Ex. Sa dl. ministru de culte, eu așa cred, că de dragul unui scop sperat, adică din motivul că nu s'a putut ajunge până acum tendința, ca băieții de altă naționalitate să vorbească limba statului încă de pe băncile școlii, nu este nici just, nici echitabil a se ține la luarea dreptului confesiunilor de a-și ține școlile lor ori de a le da ajutorul de stat numai și numai sub condițiunile grele de proiect.

Nu este just și echitabil de aceea, pentru că biserica noastră gr. or. română nu numai nu este contra propunerii și învățării limbei maghiare în mod cât mai intensiv ci trebuie să susțină contrarul și să accentuez, că ea tinde cu toate mijloacele posibile la învățarea acestei limbi și acesta o dovedește cu rezultate tot mai vizibile an de an în toate comunele unde numai este posibil. Dacă însă în unele părți, îndeosebi la periferii nu s'a putut ajunge rezultat mai bun din limba maghiară, trebuie să recunosc cu părere de rău, că rezultat satisfăcător nu s'a ajuns nici din celelalte obiecte de învățământ și aceasta numai din cauza referințelor grele de traiu și în special din cauza sărăciei poporului, cări iarna îl împedă de a-și trimite pruncii la școală din lipsa îmbrăcămintei, iar toamna și primăvara e silit a-i aplica la economia caznică, ca să se ajutore cu ei în câștigarea mijloacelor pentru procedura trebuințelor familiare și suportarea sarcinilor publice.

Deosebi obvine aceasta în acele comune dela periferii, unde din cauza sărăciei oamenii nu pot să-și țină păstori sătești, ci pentru păzirea și pășunarea vitelor sale fiecare sătean se servește de membrii familiei proprii, și de comun de pruncii din anii școlii, cari și altcum nu se pot folosi la alt lucru.

Subversează deci în multe părți la periferii atari împrejurări grele, neafârțătoare dela dorința și voința poporului și autorității confesionale, încât un rezultat mai bun pe terenul instrucțiunii

poporale numai așa s'ar putea ajunge, dacă s'ar schimba spre bine, adică dacă s'ar ameliora radical referințele de traiu ale poporului.

Sporul nemulțumitor al instrucțiunii observat la periferii fiind astfel numai și numai rezultatul sărăciei poporului din acele părți, nu este nici just, nici echitabil, ca atari comune numai atunci să poată reflecta și beneficia de ajutorul de stat la susținerea școlii profesionale, dacă învățământul limbii maghiare va ajunge măsura pretinsă în proiect, și nu este just și echitabil aceasta nici de aceea, pentru că se știe de comun, că o limbă străină și altcum nu să poate învăța pe băncile școlii, precum se știe și aceea, că patriotismul unui popor, ca și a unui individ și astfel și a cetățenilor români din statul nostru ungar, nu are să se judece după corectitatea ori frumusețea cu care vorbește limba statului, ci numai după sentimentele lui de credință și alipire către stat, în care privință poporul român totdeauna și-a făcut datorința.

Iată deci unele din motivele pentru ce nu pot primi proiectul de sub întrebare, precum nu-l pot primi nici din următoarele motive:

a) În § 21 Înalțului guvern i-se recunoaște dreptul de a aproba, ori a nu aproba alegerea fiecărui învățător la a cărui salariu fundamental contribuie statul cu peste 200 cor. fără a lua și fără obligamentul de motivare își susține dreptul de a denumi însuși învățător în cazul, dacă autoritatea școlară competentă n'ar dispune alegere nouă în locul celui ales dar excepționat, eventual ar prezenta spre întărire alegerea unui atare individ, în contra căruia Înalțului guvern iarăși ar avea excepțiuni.

Aceasta dispozițiune este vătămătoare nu numai pentru dreptul autonom al confesiunii, ci este vătămătoare și pentru însași autoritatea confesională, pentru că prin aceasta o judecă din capul locului, ca și pe una, care ar promova aplicarea de astfel de învățători, cari ar inclina să devină în conflict cu legile statului, pe când autoritatea confesională n'are și nu poate avea nici o cunoștință despre purtări necuvincioase și cu atât mai puțin despre intențiunile ascunse ale unuia sau altuia dintre aspiranții la dascălie.

b) Este gravaminoasă dispozițiunea din § 23, care îndreptățește guvernul să dispună suspendarea învățătorului tras în disciplină pentru delictele din § 22, 1 a. c. fără să-l oblige totodată a-și motiva dispozițiunea sa.

c) Este gravaminoasă dispozițiunea alineatul 3 din § 24 al proiectului, care îndreptățește înaltul guvern, ca procedura disciplinară inițiată la autoritatea confesională contra cutărui învățător — fără privire la stadiul în care se află — să o poată traspune la comisia administrativă.

Vătămarea constă în aceea, că autorității profesionale nu numai i-se ia dreptul autonom de a-și disciplina pe învățătorii săi, dar totodată acestei autorități i-se anticipă și volul de neîncredere și se subordinează unei autorități carea la nici un caz nu-i poate fi superioară, o vătămarea aceasta din partea înaltului guvern, față cu autoritatea și demnitatea confesiunilor susținătoare de școli, la care acestea autorități n'au dat anză și astfel nu au meritat și nu merită vătămarea.

De tot gravaminoasă este dispozițiunea din § 25, în care se îndreptățește guvernul să sisteze respective să statifice acele școli profesionale și comunale ai căror învățători, au devenit amovați pe cale disciplinară din postul lor pentru delictele provăzute în § 22 1. a. b. c.

Vătămarea constă și în aceea, că între atari învățători pot să fie și de aceia, a căroră alegere nu numai că a aprobat-o Înaltul guvern, dar pot să fie și de aceia, pe cari însuși i-a instituit de atari pe baza §-lui 21, deci nu numai este just și echitabil, ci este chiar și nenatural, că pentru faptele unui învățător aprobat și respective pentru faptele unui învățător denumit de însuși Înaltul guvern, să se pedepsească confesiunea cu despozierea dreptului de a-și susține școala ei proprie?

Eu așa cred, că nu este nici just nici echitabil, într'un stat de drept cum este și statul nostru, să se aducă asemenea legi, nici chiar în cazul, când deviza Înaltului guvern ar fi statificarea cu orice preț a școalelor profesionale.

După aceste repet, că nu numai nu primesc proiectul de sub întrebare, ci rog pe domni Magnați să nu-l primească nici din alor parte acest proiect vătămător pentru drepturile autonome ale confesiunilor și contrar, după părerea mea, chiar și intereselor binepricuate ale statului nostru ungar.

Nr. 2272/907.

Aviz.

Candidații de învățători, cari vor să se supună examenului de calificare învățătorească cu finea anului școlar curent, se avizează a-și trimite *de dreptul Direcțiunii seminariale*, până la 13/26 Mai a. c. petițiunile ajustate cu următoarele documente:

- extras de botez;
- testimoniu despre studiile anterioare;
- taxa examenului stabilită prin §-ul 125 din Statutul-Organic, precum și taxa de 10 respective 30 cor., stabilită în §-ul 35 al Regulamentului congresual ultim pentru examinarea candidaților de calificare învățătorească. Taxele se vor depune înainte de examen.

d) Candidații, cari funcționează deja ca învățători, vor avea să prezinte și atestat de serviciu estradat de inspectorul nostru școlar, iar dacă nu a fost în funcțiune învățătorească, atestat despre ocupațiunea ce a avut-o și despre conduită.

Cererile intrate peste termenul indicat mai sus, precum și cele neadjustate conform celor prescrise nu se vor lua în socofință.

Termenul examenului se publică mai jos, tot în organul oficios al diecezei.

Arad, la 12/25 Aprilie 1907.

Ioan I. Papp,
Episcop.

Programul examenelor

in anul școl. 1906/7 la institutul ped.-teol.
gr. or. român din Arad.

- 7/20 Maiu Luni, dela 8—12 ore c. IV ped. Rel. Cant. și tipic.
8/21 Maiu Marți, dela 8—12 ore c. IV ped. Toate obiectele de învățământ.
9/22 Maiu Mercuri, dela 8—12 ore c. IV ped. privatști.
14/27 Maiu Luni, dela 8—11 ore c. IV ped. Scripturistica din pedagogie
15/28 Maiu Marți, dela 8—12 ore c. IV ped. Scripturistica din I. maghiară.
16/29 Maiu Mercuri dela 8—11 ore c. IV ped. Scripturistica din geometrie.
16/29 Maiu Mercuri dela 11—12 ore c. IV ped. Scripturistica din caligrafie.
17/30 Maiu Joi dela 8—12 ore c. IV ped. Scripturistica din științe naturale.
18/31 Maiu Vineri, dela 8—12 oare c. IV ped. Desemn.
26 Maiu (8 Iunie) Sâmbătă: Sistarea prelegerilor
28 Maiu (10 Iunie), Luni dela 8—12 ore c. I—III teol. Cant, tipic
29 Maiu (11 Iunie) Marți dela 8—12 ore c. I—III ped. Cant, tipic.
30 Maiu (12 Iunie), Mercuri dela 8—12 ore Preparanți privatști.
1/14 Iunie Vineri, 8—12 ore teologiei privatști.
2/15 Iunie, Sâmbătă dela 8—12 ore c. I teol. și ped. toate obiectele.
4/17 Iunie, Luni dela 8—12 ore c. II teol. și ped. toate obiectele.
5/18 Iunie, Marți dela 8—12 ore c. III. teol. și ped. toate obiectele.
6/19 Iunie, Mercuri Conferință de clasificatiune.
7/20 Iunie, Joi—15/28 Iunie, Vineri Examene de calificatiune învățătorească.
11/24 Iunie, Luni: Te-Deum
16/29 Iunie, Sâmbătă: Examen la școala de aplicatiune.

Nr. 2232 Plen.
1907.

Concurs.

Pentru îndeplinirea postului de protoprezviter în tractul **Buteni** cu parohia centrală Buteni, devenit vacant prin strămutarea protoprezviterului Ioan Georgia de protopop la Ienopolea, pe baza concluzului luat de concernentul comitet protoprez-

vital la 17/30 Martie a. c. se escrie concurs cu termen de **30 zile**, computeate dela ziua ce urmează după prima publicare în organul oficial »Biserica și Școala«.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

I din parohia centrală:

a) Uzufuctul unui intravilan gol și al unei sesiuni de pământ estravilan, apartinătoare parohiei protopopești.

b) Birul și ștolele îndatinate din parohia protopopească.

c) Întregirea dotației din vistieria statului conform legii.

II din protoprezviterat:

a) Retribuțiunea dela dieceză pentru ședulele dela cununii și pentru inspectiunea școlară, după cum va statorî sinodul eparhial.

b) Birul protopopesc, câte 10 cor. dela fiecare parohie.

c) Competința pentru vizitarea canonică și revidierea socioților, conform concluzelor sinodului eparhial.

d) Paușal pentru acoperirea speselor cancelariei protopopești conform concluzului sinodului eparhial.

Toate dările și sarcinile după sesia și venitele sale, le va suportă alegândul protoprezviter.

Aspiranții la acest post se avizează a-și subșterne, în termenul indicat, la subscrișul Consistor-recursele instruite cu documentele despre cvalificatiunea normată prin §. 53 din Statutul Organic și prin concluzul congresual Nr. 111 din 1888, și anume: cu documentul că au cvalificatiunea prescrișă în Regulamentul pentru aspiranții la parohii de **clasa primă**, cu atestat de maturitate, cu atestat că au împlinit cel puțin 5 (cinci) ani în serviciu bisericesc sau școlar cu succes deplin mulțumitor și că prin zelul și diligența lor s'au distins în activitatea pe terenul bisericesc ori școlar.

Arad, din ședința Consistorului plenar, ținută la 10/23 Aprilie 1907.

Ioan I. Papp
Episcopul Aradului.

Reflesii asupra recenziei

„Curs practic de Limba română”

de

Iuliu Vuia.

— Urmare și fine.

Cum va fi mai apoi (în cl. 4 și 5) capabil elevul cel atât de sârman în idei și cunoștințe să descrie un obiect ori o ființă, dacă nu vom nizu a-i îmbogăți mintea cu idei și cunoștințe?! Aceste numai noi, cei cari suntem ogorul practicei le simțim și înțelegem.

Câte principii sunt sublime ca *teorie* și numai când venim la aplicarea lor, înțelegem că nu e aur tot ce lucește.

În câte școli am făcut trista experiență, că elevii în lipsa exercițiilor pregătitoare de stil, fiind sărmani în idei, le-a lipsit bogăția cuvintelor și a noțiunilor absolut necesare pentru a descrie un obiect ori o ființă.

Di recenzent face în general observarea, că eu am despectat principiile: învățământul să fie continuativ, dela aproape la mai departe, dela cunoscut la necunoscut, deși acestor principii am satisfăcut atunci, când am tratat exercițiile pregătitoare; când în sintaxă gradat am continuat cu dezvoltarea zicerei, iar în stilistică cu a compozițiilor.

Nimic mai ușor este decât a face pe cenzorul! Când aducem judecată asupra unei lucrări, trebuie să avem multe în vedere.

Aceia cari au urmărit cu atențiune activitatea mea în ultimii 2 ani, vor trebui să recunoască, că aceasta a fost *supraputerilor omenesți* și prin urmare nu e de mirat, dacă între atari referințe s'au strecurat și erori.

Bărbați cu destul *sentiment de dreptate*, au recunoscut superioritatea cursului meu de limba română față de celelalte existente la noi. Aș putea să reproduc apretieri călduroase de ale bărbaților noștri distinși de școală, atât de dincoaci, cât și de dincolo de Carpați, dar modestia nu-mi permite.

Toți colegii *nepreocupați*, au ținut să constate faptul, că eu în scrierea acestui manual am arat un *agru intelenit*. Toți recunosc, că acesta e *primul* curs la noi care dă o direcție nouă modului de a învăța a vorbi și scrie românește. Este *unicul* manual la noi, care cuprinde *exerciții de ortografie*, este *unicul* atât dincoaci, cât și dincolo de Carpați, care dă o importanță deosebită stilisticii practice, prin bogăția esempler și a exercițiilor de aplicațiune; iar în ce privește literatura este *unicul* care dă în mod biografic mici spicuri din istoria literaturii.

Că una ori alta regulă este spusă sub o altă *mască*, după cum susține Di recenzent, cred că nu e un defect de așa importanță; căci să nu pierdem din vedere, că nu *forma*, ci *esența*, faptul primează.

Dacă cel *prea îndurat* îmi va redă sănătatea zdruncinată prin prea încordarea forțelor spirituale, am nobila ambiție să îndrept la eventuale ediții toate defectele fie în formă, fie în merit.

Eu am mângâiere în faptul, că acest curs de limba română, la 3 luni după apariția primei ediții, a apărut în a doua ediție; ceea ce la noi nu se pre-repește, iar de alta parte, acest fapt este o dovadă destulă, că manualul meu tinde a satisface unor cerințe mult simțite.

Când țin să exprim de altcum mulțamiile mele, în numele cauzei dlui recenzent, pentru viul interes care-l poartă dezvoltării literaturii noastre didactice; fie-mi permis ai face și modesta observare: în viitor când te va mai învrednici Dzeu a fi Judecătorul lucrării cuiva, nu pierde din vedere faptul că o *recenziune* trebuie să fie *intocmai unui referat judecătoresc* adecă să scoată în relief nu numai *scăderi*, dar și *calități*. În cazul de față, dta ai omis a satisface îndatoriei din urmă.

Comloșul-bănățean, 8 Aprilie 1907.

Iuliu Vuia.

CRONICA.

Paștile în Arad. Sfânta Înviere a fost sărbătată în catredala din Arad cu o pompă deosebită. Încunjurat de clerul aradan, a pontificat însuși P. S. Sa D-l Episcop I. I. Papp, care a rostit și o predică ascultată cu adâncă evlavie de poporul credincios; la urmă i-s'au făcut P. S. Sale călduroase ovațiuni.

Adunarea generală a fondului preoțesc. Sâmbătă în 28 Aprilie (11 Maiu) a. c. a avut loc adunarea generală a fondului preoțesc din dieceza Aradului sub prezidenta P. S. Sale D-lui Episcop *Ioan I. Papp*, de față fiind Prea Cuvioșii Lor, Augustin Hamsea, Vasile Mangra, Roman R. Ciorogariu și reprezentanții tuturor protopopiatelor din dieceză.

După-ce P. S. Sa D-nul Episcop prin cuvinte bine alese bineventează pe cei prezenți și declarând adunarea generală de deschisă, se porcede la constituire, designându-să de notar I. Stănuți. Urmează raportul comisiunii dând raport despre gestiunea fondului în anul 1906.

După mai multe dezbateri și cu deosebire în jurul prefacerii fondului preoțesc în fond de penziune la aceasta din urmă să primește propunerea: Adunarea generală ia la cunoștință elaboratul comisiunii de trei, pentru dezbateri și fixarea definitivă a textului roagă pe P. S. Sa să binevoiască a convoca pe toamnă adunarea generală extraordinară a fondului, textul astfel definitiv stabilit se supune ambelor consistoare spre cenzurare. Vederile Ven. Consistor dimpreună cu proiectul să vor pertractă în adunarea generală din viitor, iar apoi se va susțerne V. Sinod eparhial spre afacere competentă.

După dezbateri unele puncte de mai puțină însemnătate ale comisiunii de trei, P. S. Sa D-l Episcop mulțămind delegaților pentru interesul viu ce-l au în interesul fondului, ridică ședința la orele 1 1/2.

Întru apărarea școlii confesionale și-au rădicat cuvântul, în ședința camerei magnaților, din partea bisericii noastre Exc. Sa Domnul mitropolit Ioan *Mețian* și P. S. Sa Domnul Episcop al nostru. Vorbirea P. S. Sale Domnului Episcop o publicăm în alt loc al foii. Iar pentru acum anunțăm cetitorilor noștri, că vorbirea Excelenței Sale, în lipsă de spațiu de altadată, o vom publica în întregime în numărul proxim.

Ca dar sf. noastre biserici, credincioșii ei pentru bucuria învierii au procurat un Liturgier frumos legat în preț de 11 cor. 58 fl. Dumnezeu primească darul lor și le răsplătească. *Ignesți*, 2 Maiu 1907. *T. Braia*, preot.

Dar pentru biserică. La stăruința păr. L. T. Mihailoviciu bunii creștini Dimitrie Mihaescu a dăruit pe seama sfintei biserici un rând de ornate pentru săvârșirea sf-tei liturgii în preț de 86 cor. Tot soția lui Dimitrie Mihaescu, Eva cu Iulia Moisescu și Istina Marinescu un prapore vânăt în preț de 18 cor. Vasile

Marinescu un prapore tot vânat în preț de 18 cor. Iar frații Milentie și Pavel Mișescu un rând de ornate negre cu cele aparținătoare în preț de 50 cor. Vânzătorul Vasile Hossu, a dăruit pe seama par. Livius T. Mihailoviciu un epatrafir. Bunul Dumnezeu să le răsplătească.

Un nou tren. Ministrul de comunicațiune a introdus un nou tren de persoane între Caransebeș și Timișoara. Trenul pleacă dimineața la 5:35 din Timișoara și sosește în Caransebeș la 8:48. De aici se întoarce la 6:30 seara și ajunge în Timișoara la 9:23. De Miercuri (1 Maiu) trenul circulează regulat.

Cronică bibliografică.

Lucașfărul Nr. 8 cu următorul Sumar: Al. Ciura Iliada în românește. Z. Bârsan, Părere? (poezie). Z. Bârsan, Boul după Carducci. C. Sandu-Aldea, Ghiocel. Octavian Goga Un om (poezie). I. Agârbiceanu D-șoara Linuța. A. Daudet, Subprefectul la câmp. O pagină din istoria luptelor pentru limba românească. Cronică: O propunere, Elemente mitologice în poezia populară, Asociațiunea și tovarășiiile. În lumea cultă, Scandal universitar. Poșta Redacției și Administrației. Ilustrațiuni: Vederi din România, Țărance din România, Țărance din Ardeal.

Concurs.

Pentru îndeplinirea parohiei de **clasa I. Dș.-Forân**, — tractul Beiușului, — conform concluzului Consistorial de sub n-rul 798 a. c. se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumentele sunt: a) casa parohială cu grădina în preț de 100 cor. b) pământ parohial de 6 jughere cu venit 89 cor. 50 fil. c) bir câte o măsură — vică — cucuruz sfârmat prețuit în 268 cor. 80 fil. d) o zi de lucru dela 100 n-re 40 cor. e) stolele îndatinate după calcul de mijloc 70 cor. f) întregire dela stat, pentru cei cu 8 clase 1258 cor. 98 fil.

Dela recurenți se poștește cvalificațiune de clasa I. dacă însă nu se află de clasa primă se vor primi și de clasa II-a dar să aibă 8 clase gimn. Recursurile ajustate cu documentele recerute, adresate comitetului parohial, au să fie înaintate la on. oficiu ppeș al Beiușului în termenul prescriș; până la alegere vor avea recurenții a se prezentă la sf. biserică.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Vasile Papp* protopop.

—□—

1—3

Pe baza rezoluțiunei Veneratului Consistor de dtul 12/25, Aprilie 1907 Nr. 994/133 B., prin aceasta se escrie concurs pentru îndeplinirea parohiei a doua vacantă din **Oradea-mare**, (Nagyvárad-Ujváros) cu termen de recurgere de **30 zile** dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: 1. Dela biserică 200 cor. 2. Dela Oraș 426 cor. 3. Venitele stolare 165 cor. 4. interesele fundațiunei Takács și Rózsa 64 cor. 5. Întregire dela stat, în care să cuprindă 300 cor. și relutul de cvartir 1188 cor. 52 fil. 6. Pentru serviciul ce

va prestă la spitalul alienațiilor va primi anualminte 200 cor. De tot 2144 cor.

Parohia fiind de **clasa primă**, dela recurenți să recere cvalificațiunea prescrișă în §-ul 17 al Regulamentului pentru parohii din 1906.

Serviciile bisericesti alegându-l preot va avea ale îndeplini împreună cu parohul-protopop cu săptămâna. La caz însă când parohul-protopop va fi ocupat cu agendele oficioase protopopești, alesul e îndătorat al substitul pe acesta atât în serviciile bisericesti cât și în funcțiunile obveninde în parohie.

După ce parohia nu se poate împărți teritorialminte între cei doi parohi, așa să decide că aceea și deacum înainte rămâne una pentru ambii parohi, având înse stolele obveninde ale împărți ambi preoți între sine în părți egale.

Alegându-l preot are să catehizeze la toate școalele elementare, civile comunale și confesionale de pe teritorul parohiei, precum și la școala inferioară de industrieși fără a așteptă vr-o remunerațiune dela comuna bisericescă ori dieceză.

Recursele ajustate cu documentele prescrișe și adresate comitetului parohial din Oradea-mare (Ujváros) sunt a se așterne P. O. oficiu protoprezviteral din Oradea-mare, în termenul indicat mai sus, iar recurenții cu observarea dispozițiunilor §-lui 20 din Regulamentul pentru parohii, vor avea să se prezinte în s. biserică din Oradea-mare (Ujváros), spre a-și arată desteritatea rituală și omiletică.

Dat din ședința comitetului parohial ținută la 8/21 Aprilie 1907.

Nicolau Zigre,
preș. com. par.

Nicolau Firu,
not. com. parohial.

În conțelegere cu: *Toma Păcala* protopop în Oradea-mare.

—□—

2—3

➔ **Compactor român în Arad** ➔

Justin Ardelean

Strada bisericii (templom) Nr. 9.

Execută grabnic și prompt
tot soiul de lucrări, atingătoare de
aceasta branșe.

Legătură fină și durabilă.

Prețuri moderate.

2

